

Исаева Айзада

ТАРТУУЛОО КЕЛИШИМИ

Исаева Айзада

ДОГОВОР ДАРЕНИЯ

Isaeva Aizada

THE CONTRACT OF DONATION

УДК:347/58

Тартуулоо келишими кыргыз илиминде биринчи жолу изилденүүдө. Макалада келишимдин мазмуну жана анын статусу жөнүндө сөз козголот.

Договор дарения как объект научного исследования впервые исследуется. Статья отражает функцию и содержания договора доходчиво и на хорошем научном уровне.

The deed of gift as an object of scientific study in the first investigated. The article reflects the function and contents of the contract clearly and at a good scientific level.

КР ЖК 509-беренесине ылайык тартуулоо келишими – бул бир тарап (тартуулоочу) көзү тирүү кезинде экинчи тарапка (тартуу алуучуга) буюмду менчикке акысыз берет же берүүгө милдеттенет, же ага өзүнө карата же үчүнчү жакка карата мүлк укугун (талабын) берет же берүүгө милдеттенет, же аны өз алдындагы же үчүнчү жактын алдындагы мүлк милдеттенмесинен бошотот же бошотууга милдеттенет.

Тартуулоо келишиминин башка жарандык-укуктук келишимдерден айырмалоочу белгиси жана башкы шарты анын акысыз мүнөзү. Эки тарап тең (тартуулоочу жана тартууну алуучу) мүлктүк пайда акысыз берилип жаткандыгын айкын аңдап түшүнүшү керек. Андай болбогон учурда жарандык-укуктук келишимдин акы төлөбөө презумпциясы менен байланыштуу чыр-чатак келип чыгышы мүмкүн жана тартуулоо соода-сатык катары квалификацияланышы мүмкүн.

Юридикалык көз караштан алганда акы төлөбөөнү берилүүчү баалуулукка эквивалент¹ туура келбей тургандыгын гана түшүнүү керек. Бул тартуулоочу тартуу алуучу тараптан эч кандай утурлама берүү албайт. Утурлама буюм же укук берилсе же утурлама милдеттенме алса келишим тартуулоо деп эсептелбейт. Мындан тышкары, тартуу алуучу өз кезегинде тартуулоочуга кандайдыр-бир мүлктүк пайданы бере алат - бул жерде эквиваленттүүлүк каралат жана макулдашуу соода-сатык же алмашуу катары квалификацияланышы мүмкүн.

Тартуулоо келишиминин мүнөздүү белгиси катары акы төлөбөө аны ссуда келишимине окшоштурат. Бирок тартуулоо келишими боюнча мүлк тартуу алуучунун менчигине өтөт, ал эми ссуда

ссуда алуучуга пайдалануу укугунун убактылуу гана өтүшүнө алып келет.

Тартуулоо келишиминин экинчи айырмалоочу белгиси тартуу алуучунун мүлкүнүн тартуулоочунун мүлкүнүн азайышынын эсебинен мүлкүнүн көбөйүшү болуп саналат. Мында тартуулоочу тартуулап жатып аны өз мүлкүн азайтуунун эсебинен жасап жаткандыгын аңдап-түшүнүшү керек.

Тартуу алуучунун мүлкү тартуулоочу ага мүлктү же мүлктүк укукту берүү жолу менен же милдеттенмеден бошонуу жолу менен көбөйөт. Тартуулоочу тартуу алуучунун мүлкүн өзүнүн мүлкүн азайтуунун эсебинен билип туруп көбөйтүп жатат.

Тартуулоо келишиминин предмети болуп тартуулоочунун буюмду тартуу алуучунун менчигине берүү боюнча, мүлктүк укуктарын берүү боюнча, өзүнүн же үчүнчү жактын алдында милдеттенмелеринен бошонуу боюнча аракеттери саналат.

Мына ошентип, тартуулоо келишиминин предмети юридикалык объект катары үч бөлүккө бөлсө болот:

- буюмдарды тартуу алуучунун менчигине өткөрүп берүү;
- тартуулоочунун өзүнө болгон же үчүнчү жакка болгон мүлктүк укукту өткөрүп берүүсү;
- тартуу алуучуну тартуулоочунун же үчүнчү жактын алдында мүлктүк милдеттенмеден бошотуусу.

Иштелип чыккан юридикалык доктринага ылайык жарандык-укуктук келишимдердин предмети катары материалдык объект көпчүлүк учурларда эң оболу буюмдар болот. Буюмдар деп Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамы тышкы дүйнөнүн материалдык предметтерин түшүнөт, алар материалдык бакубаттыктын социалдык касиеттерине, анын ичинде энергиянын, жаныбарлар жана өсүмдүктөр дүйнөсүнүн ар кандай түрлөрүнүн кошо алганда ээ. Буюмдар өз кезегинде жарандык жүгүртүүдөн алынгандар жана жарандык жүгүртүүдөн алынбагандар болуп бөлүнөт.

Жарандык жүгүртүүдөн алынган буюмдар тартуулоо келишиминин предмети болушу мүмкүн, мындай ченем Кыргыз Республикасынын мыйзамдык актыларында түздөн-түз каралган.

Жүгүртүү жөндөмдүүлүгү чектелүү буюмдар тартуу алуучуга мындай буюм үчүн белгиленген режимди сактоо менен гана өткөрүлүп берилиши мүмкүн. Тактап айтканда буюмга ээ болуу үчүн уруксат (лицензия) ээ болуу зарыл болсо, анда ал

¹ Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (1907-жылы чыгарылышы боюнча). МЛ: Спарк, 1995. 337-6.

тартуулоочуда гана эмес, ошондой эле тартуу алуучуда да болушу мүмкүн.

Тартуулоо келишиминин предмети болуп буюмдардан тышкары акчалар, баалуу кагаздар, чыгармачылык ишмердүүлүктүн натыйжалары, ошондой эле мүлктүк укуктарды өткөрүп берүү, өзүнүн алдында же үчүнчү жактын алдында мүлктүк милдеттенмелерден бошотуу болушу мүмкүн.

Тартуулоо келишими боюнча, тартуу алуучуга тартуулоочунун өзүнө карата сыяктуу өткөрүп берүүнү караган мүлктүк укук (талаптар) милдеттенмелик гана эмес, ошондой эле айрым буюмдук укуктар да берилиши мүмкүн²

Тартуу алуучуга мүлктүк укукту (талапты) үчүнчү жакка өткөрүп берүү бул укукту тартуу алуучуга цессияны жөнгө салган ЖК 345-347-беренелеринде каралган эрежелерди сактоо менен бул укукту бошотуп берүү (акы төлөбөстөн) жолу менен жүзөгө ашырылат. Алсак, тартуулоо келишими боюнча тартуулоочунун жеке инсандыгы менен ажырагыс байланышта болгон укуктары (мисалы, алименттер жөнүндө талаптар, өмүрүнө жана денсоолугуна келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө же милдеттенмелер боюнча укуктар, мында кредитор катары тартуулоочунун инсандыгы карызкор үчүн кыйла мааниге ээ болсо) берилиши мүмкүн эмес.

Тартуулоочунун алдында милдеттенмеден бошотуу карызды кечүү катары эсептелет. Карызды кечүү жөнүндө макулдашуу тартуулоо келишими катары анда тараптардын өз ара мамилелеринде утурлама билдирүү жок болгон учурда, башкача айтканда ал акы төлөнбөгөн учурда гана каралат.

Үчүнчү жактын алдында милдеттенмеден бошотуу карызды которуу деп таанылат, анткени мындай милдеттенме тартуу алуучудан тартуулоочуга өтөт. Тартуулоочу милдеттенмеде карызкордун ордун ээлейт, муну менен андан тартуу алуучуну бошотот. Карызды которууга кредитордун макулдугу менен гана жол берилет.

Бүткүл өз мүлкүн же анын бөлүгүн тартуулоо убада берилгенде буюм катары тартуулоонун конкреттүү предметин же милдеттенмелерден бошотуу көрсөтүлүшү керек. Эгерде бул талап сакталбаса, убада анык эмес деп таанылат. Ошондой эле тартуулоочу кайтыш болгондон кийин тартуу алуучуга өткөрүп берүүнү караган келишим анык эмес жана мындай түрдөгү тартуулоого КР ЖК мурастоо жөнүндө эрежелери колдонулат.

Тартуулоо – бул келишим, андыктан милдеттерди жүктөөнүн айынан (алименттерди төлөө, келишимден тышкары зыяндын ордун толтуруу ж.б.) мүлктүк пайданы акысыз берүү тартуулоо деп эсептелбейт, ошондой эле тартуулоо башка келишимдик моделдер менен аралашпаган өзүнчө келишимдик моделди түзөт, андан акы төлөөчүлүк

элементи алып коюлган. Тартуулоо көмүскө кайрымдуулуктан да айырмаланат, мында адамга анын намысына тийбей жардам бергилери келет, жана өлчөмү тендеш эмес жогорку баада андан буюмдарды сатып алышат, кызмат көрсөтүүлөрдү төлөшөт.

Мүлктү тартуулоо жана мурас боюнча аны алуу айырмаланат, андыктан тартуулоочу өлгөндөн кийин тартуу алуучуга өткөрүп берүүнүн караган келишим жокко эссе. Мындай түрдөгү тартуулоо мурас кагазынын аныктыгынын шарттары сакталса (нотариалдык форма), мураска калтыруу катары таанылат.

Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамына ылайык тартуулоо келишиминин жактары болуп Кыргыз Республикасынын жарандык укуктун ар кандай субъекттери чыга алышат, буга субъекттик курамына жараша тартуулоого тыюу бар учурлар кирбейт, алар кыйла көп. Субъекттик курамга жараша катышуучу (тартуулоочу) буюмдун менчик ээси же тартууга бериле тургандарга укукка ээ болушу мүмкүн.

Жарандык укук түшүнүгүнөн алганда, тартуулоо келишиминин субъекттери же тартуулоо келишиминин катышуучулары бир тарабы тартуулоочу, экинчи тарап тартуу алуучу болуп саналат.

Эгерде Советтер Союзундагы тарыхка кайрыла турган болсок, Кыргыз ССРинин Жарандык кодексине ылайык тартуулоо келишими адатта жарандардын ортосунда гана түзүлгөн жана тартуулоочу катары негизинен жарандар чыгышат, анткени юридикалык жактар тарабынан тартуулоо алардын укук субъектүүлүгүнө карама-каршы келген, б.а. алар уюштуруу-укуктук формасы боюнча мамлекеттик болушкан.

Биздин күндөрү жаңы КР ЖК жана Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамдарына ылайык тартуулоочу катары, тартуу алуучу катары да жарандык укуктун ар кандай субъекттери: жарандар (жеке жактар), юридикалык жактар, мамлекет жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары) чыга алышат.

Тартуулоо келишимине катышкан жарандар (жеке жактар) жарандык мыйзамдар менен алардын укук жөндөмдүүлүгүнө жана аракетке жөндөмдүүлүгүнө коюлган талаптарга, эгерде алардын уставдык ишмердүүлүгүнө карама-каршы келбесе, жооп бериши керек. Чарба жүргүзүү укугунда же оперативдүү башкаруу укугунда аракеттенген юридикалык жактар тартуулоону менчик ээси-мамлекеттин макулдугу менен гана тартуулоо жасоого укуктуу. Тартуулоо келишиминдеги тарап катары мамлекетке карата юридикалык адабиятта ар кандай пикирлер айтылган.³

Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамдарына ылайык жарандык укуктун кээ бир субъект-

² Караңыз: Гражданское право: Учебник// А.П. Сергеев, Ю.К. Толстойдун редакциялыгы алдында. 2-бөлүк. 122-б.

³ Караңыз: Брагинский М.И., Витрянский В.В. келишимдик укук. Экинчи китеп. Мүлктү өткөрүп берүү жөнүндө келишим. М., 2000. 358-359-б.

терине карата тыюу салуулар жана субъекттик курамга жараша тартуулоону чектөөлөр белгиленген.

КР ЖК 511-беренесине ылайык тартуулоого тыюу салынган, буга наркы эсептешүү көрсөткүчүнүн он эселенген көрсөткүчүнөн ашпаган демейки белектер кирбейт:

1) чарба жүргүзүү же оперативдүү башкаруу укугунда аларга таандык мүлктү юридикалык жактар тарабынан;

2) жашы жете элек жана аракетке жөндөмсүз деп табылган жарандардын атынан - алардын мыйзамдуу өкүлдөрү тарабынан;

3) кызматтык милдеттерди аткарууга байланыштуу мамлекеттик кызматчылар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын кызматчылары тарабынан;

4) дарылоо, тарбиялоо мекемелеринин, социалдык коргоо жана башка ушуга окшош уюмдардын кызматкерлерине аларда дарылоодо, багууда же тарбияланууда жашаган жарандар, бул жарандардын жубайлары жана туугандары тарабынан;

5) коммерциялык уюмдардын ортосунда мамилелерде⁴.

Жогоруда аталгандардан алганда турмушта тартуулоо деп жашырып пара опузалоо учурлары да кездешет, андыктан мыйзам менен толук тизме аныкталган, башкача айтканда Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кызматчылары жана муниципалдык кызматчылар алардын кызматтык абалына же кызматтык милдеттерин аткаруусуна байланыштуу тартуу алуучулар боло албайт. Мыйзам чыгаруучу бул тыюу салууну мамлекеттик кызматтын кызматкерлеринин кызматынан кыянаттык менен пайдаланууга каршы күрөшүү максатында, тартуулоону парага айлантпоо максатында тартуу алуучунун кесиптик статусунун өзгөчөлүктөрү менен да байланыштырат.

Ушул себептен улам, бирок моралдык ой жүгүртүүдөн да улам социалдык мекемелердин кызматкерлерин ушул мекемелерде дарылоодо, багууда же тарбияланууда болгон жарандар жана бул жарандардын тууган-туушкандары тарабынан тартуулоолорго тыюу салынат.

Коммерциялык уюмдардын ортосунда тартуулоого тыюу салынган, анткени алардын максаты - кайрымдуулук эмес, киреше табуу. Тартуулоого тыюу салуулар наркы эсептешүү көрсөткүчүнүн он эселенген өлчөмүнөн ашпаган демейки белек-бечкектерге жайылтылбайт.

КР ЖК 512-беренесине ылайык тартуулоону чектөө төмөнкү учурларда белгиленет:

1. Жалпы биргелешкен менчикте турган мүлктү тартуулоого, биргелешкен менчиктин бардык катышуучуларынын макулдугу боюнча КР ЖК 272-беренесинде каралган эрежелерди сактоо менен жол берилет.

2. Тартуулоочуга таандык талап кылуу укугун үчүнчү жакка тартуулоо КР ЖК 314-317-берене-

леринде каралган эрежелерди сактоо менен жүргүзүлөт.

3. Тартуу алуучу үчүн анын милдеттерин үчүнчү жак алдында аткаруу аркылуу тартуулоо КР ЖК 318-беренесинин 1-пунктунда каралган эрежелерди сактоо менен жүргүзүлөт.

Тартуулоочу тартуу алуучунун карызын үчүнчү жак алдында өзүнө которуу аркылуу тартуулоо КР ЖК 318-беренесинде каралган эрежелерди сактоо менен жүргүзүлөт.

4. Тартуу алуучу аталбаган жана тартуунун предмети көрсөтүлбөгөн тартуу жасоого өкүлдүн ишеним каты дээрлик жараксыз.

Тартуулоо келишиминин формасы КР ЖК 510-беренесине ылайык, анын түрүнөн жана тартуулоо предметинен көз каранды. Тартуулоо келишиминин оозеки формасы бардык учурларда каралган, бирок кыймылсыз мүлктү тартуулоо, келечекте тартуулоо убадасы жана юридикалык жак тараптан тартуулоо наркы мыйзам актыларында аныкталган эсептешүү көрсөткүчүнүн он эселенген өлчөмүнөн ашкан тартууну тартуулоо учурлары кирбейт. Бардык мындай учурларда келишим оозеки түрдө гана түзөлөт. Ал тургай оозеки түзүлгөн тартуулоо келишими тартуу берүүчүнүн доосу боюнча сот тарабынан анык эмес деп табылышы мүмкүн.

Кыймылсыз мүлктү тартуулоо келишими мамлекеттик каттоого жатат жана милдеттүү түрдө нотариалдык күбөлөндүрүүгө жатпайт. Мамлекеттик каттоодон өткөн учурдан тартып, тартуу алуучу бул кыймылсыз мүлктүн менчик ээси болуп калат.

Эгерде тартуулоо келишими тартууну тартуу алуучуга өткөрүп берүү менен коштолсо, анда мындай келишимди түзүүнүн күбөсү болуп төмөнкүлөр кызмат кылат: тартуу алуучуга тартууну тапшыруу, тартуу алуучуга укук берүүчү документтерди тапшыруу, квартиранын, машинанын ачкычы сыяктуу тартууну символикалуу өткөрүп берүү.

Тартуулоочу мүлктү жана мүлктүк укуктарды акысыз өткөрүп берүүгө мажбурлоого жол берилбейт. Өз кезегинде тартуу алуучу мүлктү алууга мажбурлоого жатпайт жана мындай мажбурлоо тартуулоочу тараптан жагымсыз кызмат көрсөтүү же жылмаланып жасалган пара берүү болушу мүмкүн. Ошол эле учурда тартуу алуучу КР ЖК 513-беренесинин 1-пунктуна ылайык тартуу берилгенге чейин каалаган учурда тартуудан баш тарта алат.

Жогоруда аталаган учурда келишим жараксыз деп эсептелет жана КР ЖК – Тартуунун негизги келишиминин формасына жараша тартуудан баш тартуу формасы да каралган. Тартуулоодон баш тартуу тартуулоо келишими түзүлгөн формада түзүлөт.

Тартуулоочу келечекте тартуу алуучуга буюмду берүү убадасын же тартуу алуучуну мүлктүк милдеттенмеден бошотуу укугун камтыган келишимди аткаруудан баш тартууга укуктуу. Мында төмөнкү шарттардын биринин болушу зарыл:

а) келишим түзүлгөн соң анын мүлктүк абалы кыйла начарлап кеткен учурда.

б) тартуулоочунун, анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн жана жакын тууган-туушкандарынын өмүрүнө же

⁴ КР ЖК (2008жылдын 19-мартындагы №24 Мыйзамдын редакциясында).

ден-соолугуна каршы атайылап кылмыш жасаган учурда.

Башка жарандык-укуктук келишимдерден тартуулоо келишиминин өзгөчөлүгү тартуулоочуга жана анын мураскорлоруна тартуулоону жокко чыгаруу мүмкүнчүлүгүн берүү болуп саналат. Биздин өлкөдө советтик мезгилде жарандык укукта тартуулоону жокко чыгаруу институту жок болгон, бирок ошол эле учурда көпчүлүк чет өлкөлөрдүн азыркы мыйзамдарында ийгиликтүү иштеп келген.

КР ЖК 514-беренесинде тартуулоо жокко чыгарылып жана тартуу тийиштүү түрдө кайтарылган учурлар да каралган. Тартуулоочу эгерде тартуу алуучу тартуулоочунун же анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн же жакын тууган-туушкандарынын өмүрүнө же ден-соолугуна атайылап кылмыш жасаса, тартууну жокко чыгарууга укуктуу. Тартуу алуучу тартуулоочунун өмүрүн атайылап кыйган болсо тартуулоочунун мураскерлери сотто тартууну жокко чыгарууну талап кылууга укуктуу.

Тартуулоочу эгерде тартуу алуучу тартууланган буюм менен аны дайынсыз жоготуу коркунучун түзүп кайрылса жана ошол эле учурда бул буюм тартуулоочу тарабынан чоң деле мүлктүк эмес баалуулук болсо, сот тартибинде тартууну жокко чыгарууну талап кылууга укуктуу. Мисалы, буюм үй-бүлөлүк реликвия же жакын адам тарабынан бир нускада жасалган буюм.

Кызыкдар адамдын (кредитордун, прокурордун) талабы боюнча сот жеке ишкер же юридикалык жак тарабынан банкроттук жөнүндө мыйзам актыларын бузуу менен жасалган тартууну жокко чыгара алат. Мында сотто тартуу ишкерлик ишмердүүлүк менен байланыштуу каражаттардын эсебинен жана мындай адамды банкрот деп жарыялоонун алдында бир жыл аралыгында жүргүзүлгөндүгү эске алынат.

Жогоруда айтылган тартуулоону жокко чыгарылган бардык учурларында тартуу алуучу эгерде ал тартууну жокко чыгаруу учуруна карата натуралай сакталса тартууланган буюмду кайтарууга милдеттүү. Тартуулоо келишимин аткаруудан баш тартуу жөнүндө эрежелер Кыргыз Республикасынын мыйзам актыларында белгиленген эсептешүү көрсөткүчүнүн он эселенген өлчөмүнөн ашпаган демейки белектерге колдонулбайт. Тартуу келишими эгерде тартуулоочу тартуу алуучудан өмүр жашы узагыраак болсо да, анын жокко чыгаруу укугу менен да шартталышы мүмкүн.

Азыркы шартта тартуулоонун дагы бир түрү өз ыктыяры менен кайрымдуулук кылуу да өзгөчө кызыгууну жаратат. КР ЖК 518-беренесине ылайык, өз ыктыяры менен кайрымдуулук деп буюмду же жалпы пайдалуу максаттарда укукту тартуулоо таанылат. Демек, өз ыктыяры менен кайрымдуулук кылуу тартуу алуучуну милдеттерден бошотуу жолу менен жүргүзүлбөйт.

Ыктыярдуу менен кайрымдуулук келишимин бөлүп көрсөтүүгө мүмкүндүк берген негизги белги жалпы пайдалуу максатта тартуу жасоо болуп

саналат. Жалпы пайдалуу максат болуп жалпысынан коом үчүн пайдалуу, ошондой эле кыйла азыраак чөйрө – белгилүү бир кесиптеги, белгилүү-бир курактагы адамдар, белгилүү бир жердеги жашоочулар, белгилүү бир уюмдун мүчөлөрү үчүн пайданы алып келген максатка жетишүүнү түшүнүү керек⁵

Ыктыярдуу кайрымдуулукту жарандарга, социалдык коргоо, дарылоо, тарбиялоо, илимий, окуу, кайрымдуулук жана башка ушундай мекемелерге, музейлерге, маданий башка мекемелерге, фонддорго, коомдук жана диний уюмдарга, ошондой эле мамлекетке жана администрациялык-аймактык бирдиктерге жасалат.

Ыктыярдуу кайрымдуулукту алууга кандайдыр-бир макулдук же уруксат талап кылынбайт. Жалпы эреже боюнча тартууну жокко чыгарууну жана тартууну убада кылууда укук мурастоону жөнгө салуучу ченемдер ыктыярдуу кайрымдуулукка карата колдонулбайт.

Бирок кайрымдуулук кылынган мүлк келишимде көрсөтүлгөн дайындалышына ылайык эмес колдонулса же мындай дайындалышы каралбаса, бирок мүлктү жалпы пайдалуу максатта колдонуу милдети бузулса, анда тартуулоочу тартууну жокко чыгаруунун талап кылууга укуктуу.

Жаранга мүлктү кайрымдуулук кылууда тартуулоочу бул мүлктү белгилүү-бир дайындалышта пайдаланууну көрсөтүшү керек, аталган учурда мыйзам чыгаруучу бул мүлктү пайдалануу укугун көрсөтүшү керек. Пайдалануунун мындай шарты жок болсо, мүлктү кайрымдуулук кылуу келишими демейки тартуулоо деп эсептелинет. Юридикалык жактарга кайрымдуулук кылууда тартуулоочу өз каалоосу боюнча бул мүлктү пайдалануу шартына көрсөтө алат же көрсөтпөсө болот. Мындай шарт жок болсо, кайрымдуулук кылынган мүлк мүлктүн дайындалышына ылайык колдонулат. Бирок, бардык мындай учурда максаттар жалпы пайдалуу мүнөздө болушу керек.

Кайрымдуулук кылынган мүлктүн дайындалышы жагдайлар өзгөргөндүгүнө байланыштуу кайрымдуулук кылган адам көрсөткөнгө ылайык пайдалануу мүмкүн болбосо, ал кайрымдуулук кылуучунун макулдугу менен, ал эми кайрымдуулук кылуучу-жаран кайтыш болсо же кайрымдуулук кылуучу-юридикалык жак жоюлса, анда соттун чечими менен гана башка багытта колдонулушу мүмкүн.

Тартууну убада кылууда укук мурастоо жөнүндө маселени козгоо менен тартуулоо келишими боюнча убадаланган тартуу анын мураскорлоруна (укук мурастоочуларына) өтпөйт, ал эми тартууну убада кылган тартуулоочунун милдеттери тартуу келишими менен башкасы каралбаса анын мураскорлоруна (укук мурастоочусуна) өтөт, бул туурасында

⁵ *Маковский А. Л.* Дарение // Гражданский кодекс Российской Федерации. Ч.2. Текст, комментарий, алфавиттик-предметтик көрсөткүч / О.М. Козырь, А.Л. Маковский, С.А. Хохловдун редакциялыгы алдында. М., 1996. 316-б.

КР ЖК 517-беренесинде айтылат.

Демек, жогоруда келтирилген негиздерге таянуу менен тартуулоонун натыйжасында көпчүлүк учурда руханий, моралдык мамилелер менен тыгыз байланышкан мүлктүк бакубаттыктын жүгүртүүлүсү болот деген тыянакка келүүгө болот. Тартуулоо келишиминин предметинин кеңдигине жана бул келишимдин өзгөчөлүгүнө карабастан анын жардамы менен мүлктүк мамилелер гана жөнгө салынат, акыр аягында тартуу алуучунун материалдык бакубаттыкты (буюмду, акча) алууга же өз мүлкүн аманат сактоого (тартуулоочунун тартуу алуучуга кызмат көрсөтүүлөрдү төлөө) багыттаарын белгилеп койу абзел.

Ошол эле учурда «тартуулоо актыларында биринчи планга укуктук эмес, накта этикалык ой жүгүртүү» чыгат (проф. О. С. Иоффе). Ал гана эмес, тартуулоочуну жана тартуу алуучуну байланыштырган өзгөчө (достук, тууган-туушкандык) мамилелер акы төлөөнүүчү келишимдердин катуу эрежелеринен принципалдуу түрдө айырмаланган укуктук жөнгө салууну талап кылышы керек. Бул көз караштан алганда тартуулоо келишими өзгөчө өзгөчөлүктөрү менен кошо уникалдуу юридикалык конструкция экендигин жарандык мыйзамдарда аныктоо келечек иши.

Колдонулган адабияттар жана ченемдик-укуктук актылар

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы (2010-жылы 27-июнда референдумда кабыл алынган) Бишкек: Академия, 2010-ж.
2. Кыргыз Республикасынын Граждандык кодекси. I б., 8-май 1996-ж. №15. (КР 1996-жылдын 8-майындагы №16

Мыйзамы менен колдонууга киргизилген). Электрондук ресурс: <http://toktom.kg>.

3. Кыргыз Республикасынын Граждандык кодекси. II бөлүк, 5-январь 1998-ж. №1. (КР 1998-жылдын 5-январындагы №2 Мыйзамы менен колдонууга киргизилген). Электрондук ресурс: <http://toktom.kg>.
4. Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары жөнүндө Мыйзамы (20.07.2009 №241)
5. Алексеев С.С. Право собственности: Проблемы теории. – Инфра-М, Норма, 2008.
6. Альчиев К.А. Становление гражданского права Кыргызской ССР – Фр., 1976.
7. Андреев В. Договор: заключение, изменение, расторжение. М., 2007.
8. Арабаев Ч.И. Кыргыз Республикасынын жарандык укугу: окуу китеп. II басылыш. Т. I. Б.: Нур-ас, 2010.
9. Арабаев Ч.И. Рынок экономикасынын шартындагы жарандык укук. / КМУУ жарчысы. Коомдук илимдер сериясы. 3-чыгарылыш. Бишкек 1995.
10. Басин Ю.Г. Сделки. Алматы, Изд. «АдилетПресс», 1996.
11. Большой юридический словарь, М. ИНФРА=М, 2000.
12. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга первая: Общие положения. – М.: Статут, 2008.
13. Гражданское право. Учеб. / Под ред. С.С. Алексеевдин редакциясы астында. – М.: Изд-во Проспект. 2009 .
14. Гражданское право: Учебник // А. П. Сергеев, Ю. К. Толстойдун редакциялыгы алдында. 2-бөлүк. 122-б.
15. КР ЖК комментарий (6 томдо, беренелер боюнча). Бишкек, 2007-ж.
16. РФ ЖК комментарий. 1,2-б.. (беренелер боюнча) (О.Н. Садикованын редакциясы астында)1999.
17. *Шершеневич Г. Ф.* Учебник русского гражданского права (1907-жылы чыгарылышы боюнча). МЛ: Спарк, 1995. 337-б.

Рецензент: д.ю.н., профессор Осмоналиев К.М.